

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ НАБУТОГО БОЙОВОГО ДОСВІДУ В СУХОПУТНИХ ВІЙСЬКАХ АРМІЇ США

У статті викладено підходи, які застосовуються у армії США, до узагальнення досвіду заходів бойової підготовки та/або бойового застосування військ. Результати аналізу застосування військових частин та підрозділів Збройних Сил України в міжнародних командно-штабних навчаннях, миротворчих операціях, зокрема в Іраку, в антитерористичній операції на сході України ще раз підкреслив життєву необхідність та актуальність збору інформації та узагальнення досвіду заходів бойової підготовки та/або бойового застосування військ. На даний час в ЗС України не існує спеціальних підрозділів (фахівців спеціальної служби), які б збирали дані про проведення бойових дій від взводу до бригади включно, аналізували дії службових осіб підрозділів, недоліки та правильні рішення в різних ситуаціях, проробляли інші можливі варіанти результатів цього бойового зіткнення в залежності від тих чи інших умов або рішень командирів.

На основі цього повинні бути відпрацьовані практичні рекомендації щодо дій підрозділів в аналогічній ситуації на схожій місцевості. Ці рекомендації мають доводитись до всіх підрозділів та відпрацьовуватись на заняттях з бойової підготовки. Тільки за таких умов безцінний досвід ведення бойових дій кожним підрозділом, нерідко отриманий з безповоротними людськими втратами, не буде втрачений та при вмілому використанні командирами збереже життя підлеглих.

Ключові слова: бойова підготовка, антитерористична операція, командно – штабні навчання.

Основна частина. Якісні зміни у сучасному воєнному мистецтві спричинили необхідність оперативного доведення до посадових осіб органів військового управління, науковців, слухачів та курсантів усіх категорій узагальненої інформації про досвід, набутий окремими військовослужбовцями, військами і штабами у процесі заходів бойової підготовки та/або застосування угруповань військ.

При цьому, основним джерелом отримання даних є свідчення безпосередніх учасників подій, тобто набутий досвід. Саме тому особливої актуальності набуває питання організації узагальнення та оброблення такого досвіду. Розглянемо його вирішення на прикладі функціонування у армії (сухопутних військах, далі – СВ) США системи вивчення набутого досвіду.

До 1983 року впровадження у бойову підготовку (БП) набутого досвіду велося несистемно. Під час II Світової війни, воєн у Кореї та В'єтнамі, війська, що відправлялися на певний театр воєнних дій (ТВД), проходили так звану "підготовку до виживання" на цьому ТВД. Досвід переймався безпосередньо від частин і підрозділів, які поверталися з фронту. Крім того, викладачі та інструктори центрів бойової підготовки (ЦБП), військових шкіл, ВВНЗ відряджались на фронт для вивчення, узагальнення та подальшого впровадження бойового досвіду в процес навчання військ та військовослужбовців.

Але, за підсумками загалом успішного вторгнення американських військ до Гренади (1983 р., операція URGENT FURY), було зроблено висновок про вкрай низький рівень упровадження в систему БП набутого раніше досвіду та неспроможність Національного центру БП самостійно втілювати його в життя. Як наслідок, у січні 1985 р. було вирішено створити Центр вивчення набутого досвіду СВ (англ. Center for Army Lessons Learned – CALL). У липні того ж року CALL почав функціонувати у форті Левенворт, штат Канзас.

Головні завдання CALL:

швидкий збір набутого на заходах бойової підготовки (навчаннях, стрільбах, польотах тощо) та в ході ведення операцій (бойових дій) позитивного та негативного досвіду – як індивідуального, починаючи від окремого рядового солдата, так і групового (за підрозділ, частину, з'єднання, далі – частину);

швидке розповсюдження передового досвіду у військах – за категоріями особового складу, родами військ, місцями їх застосування тощо;

забезпечення швидкого застосування здорової (розумної) ініціативи;

зосередження (концентрація) усіх набутих знань, що дозволяє в подальшому оперативно задовольняти запити користувачів.

В масштабах збройних сил США узагальнення набутого досвіду проходить за схемою, наведеною на рис. 1.

Рис. 1. Схема узагальнення набутого досвіду у ЗС США

Як видно із рис. 1, відкриття (вітчизняний аналог – пошук) нової інформації може проходити шляхом її активного чи пасивного збору.

Активний збір інформації проводиться на місці безпосереднім спостереженням, співбесідами, вивченням та збиранням конкретних (часткових) даних посадовими особами груп збирання інформації.

Групи збору мають такі можливості:

- проведення початкового аналізу зібраних даних;
- надання командиру безпосереднього та негайного відгуку щодо даних.

Пасивний (опосередкований) збір – це збирання інформації із зовнішніх документальних джерел, які здебільшого складаються з:

- звітної документації;

– інформації, зібраної із усіх доступних документальних джерел (інформаційні та інформаційно-аналітичні документи);

– вихідних даних навчань, досліджень тощо.

Пасивний збір не обмежується часом, місцем, підготовкою опитуваного особового складу або особливостями проведеного заходу (наприклад, віддаленість, підвищений рівень небезпеки тощо). Разом з тим, такий підхід вимагає високого рівня підготовленості референта-аналітика.

Зазначимо, що, за поглядами профільних фахівців американських СВ, збирання інформації в зовнішніх документальних джерелах загалом зосереджене на трьох її типах:

– звіти про проведені заходи;

– інформація з усіх джерел;

– окреме надання інформації учасниками бойових дій, навчань тощо, а також інструкторами, викладачами, посередниками-спостерігачами тощо (рапорти, пояснювальні записки та інше)

Таке збирання має на меті служити механізмом для отримання інформації з будь-яких джерел, у будь-який час, з будь-якого місця щодо будь-якого питання, що становить практичний інтерес. Це надає досить широкі можливості для виявлення потенційних проблемних питань або тенденцій.

Аналогічні принципи узагальнення набутого досвіду прийняті і на рівні окремих видів (родів військ) збройних сил США.

Тому, настанова армії США AR 11-33, § 4-5b(1), вимагає обов'язкового подання частиною звітних документів за підсумками навчань (операцій) до CALL.

Основними формами збирання передового досвіду є такі.

1. *Опитування* – проведення співбесіди з військовослужбовцем одразу після бою (операції, навчання тощо) – для одного військовослужбовця;

2. *Рапорт (звіт)* – документ, що подається за підрозділ у максимально стислі терміни.

3. *Розбір(аналіз) проведених заходів* (англ. After Actions Reviews – AAR) є основною формою систематизації набутого досвіду. Може проводитися як негайно на місці навчання (бою), так і в плановому порядку. Зазвичай, залучаються усі учасники, незалежно від службового статусу. Необхідність проведення розбору викликана нездатністю військ правильно використати (чи використати взагалі) власний досвід – як негативний, так і позитивний.

4. *Доповідь* – документ визначеної структури, що формується за підсумками розбору. На думку фахівців СВ США, розроблення доповіді та її затвердження вищими інстанціями одразу надає набутому досвіду практичної значущості.

5. Крім перелічених вище документів, війська в обов'язковому порядку надають до CALL *копії штабних документів*: бойові накази і розпорядження, штабні карти, графіки, діаграми, довідкові дані та інші документи, розроблені напередодні або під час заходу бойової підготовки чи бойового застосування частини.

За статутом ЗС США FM 7-0 (2008), вивчення набутого досвіду – це:

1) структурований дослідницький процес, призначений для визначення таких питань:

– що трапилось;

– чому це трапилось;

– як покращити ситуацію (стан справ);

2) професійна дискусія, що вимагає участі усіх “дійових осіб”, а саме:

– рядового складу;

– командирів;

– підрозділу або частини в цілому.

Основні етапи організації вивчення набутого досвіду через розбір проведених заходів наведені на рис. 2.

Передбачається, що розбір проведених заходів може бути офіційним або неофіційним.

Офіційний розбір проведених заходів:

- потребує більше матеріальних ресурсів та працевитрат і докладнішого планування;
- наявність та дотримання порядку денного – організатор керує обговоренням під час розбору, ведуться робочі нотатки (стенограми) та протокол;
- за результатами розбору формується та надається у визначеному порядку офіційна доповідь з рекомендаціями та завданнями для подальшого виконання.

Навпаки, *неофіційний* розбір проведених заходів:

- проводиться на місці відразу після проведення заходу бойової підготовки (навчання, тренування тощо), бойових дій, заходів повсякденної діяльності або виконання навчальної програми;
- виконується тільки особами, відповідальними за проведення заходу;
- стандартний формат розбору: “запитання керують обговоренням”;
- негайний зворотній зв’язок: ідеї та рішення можна відразу застосувати.

Крім того, циркуляром з бойової підготовки ТС 11-33 передбачено два варіанти процесу вивчення досвіду: плановий (deliberate) та швидкий (rapid).

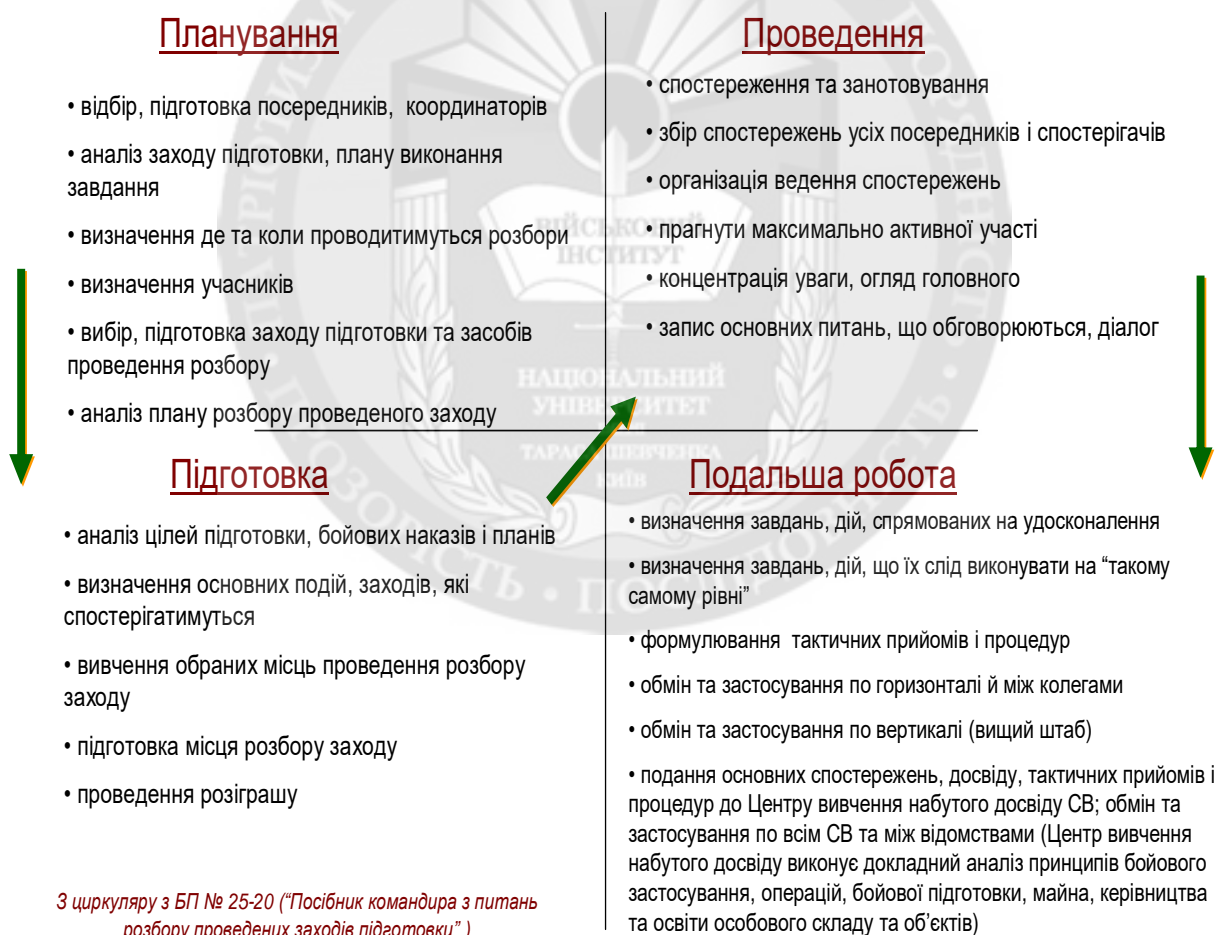

Рис. 2. Основні етапи процесу організації процесу вивчення набутого досвіду

Так, *плановий* процес відбувається за чітким алгоритмом (рис. 3) і є інформаційно-орієнтованим, його мета – детальний аналіз інформації.

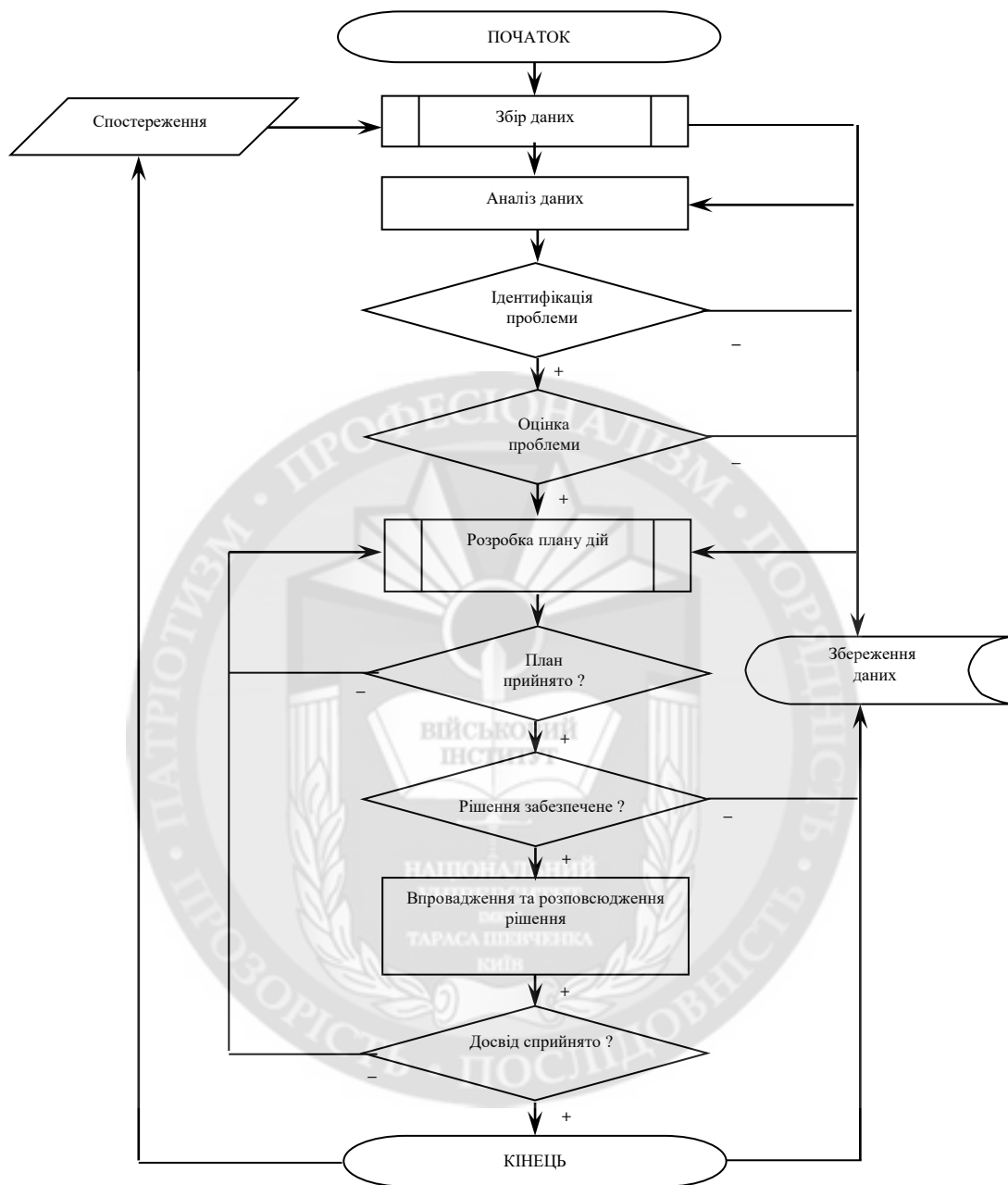

Рис. 3. Алгоритм планового процесу узагальнення набутого досвіду, прийнятий у СВ США

Результатом роботи за таким алгоритмом можуть бути суттєві зміни й уточнення військових доктринальних і статутних документів, аж до їх повного перегляду.

Навпаки, швидкий процес застосовується для негайного впровадження в практику життєво важливого досвіду у певній вузькій (специфічній) галузі, тобто є практично-

орієнтованим. Але наступним етапом обов'язково має бути планове вивчення. Алгоритм швидкого процесу наведено на рис. 4.

Рис. 4. Алгоритм швидкого процесу узагальнення набутого досвіду

У цьому випадку результатом є адаптація до умов застосування штатних зразків обмундирування, індивідуального спорядження, бойової техніки тощо.

Для отримання максимально точної та повної інформації від учасників проведеного заходу, Циркуляром з бойової підготовки ТС 25-20 (вересень 1993) та Посібником командирів з проведення розбору заходів (Leader's Guide to After-Action Reviews (LG to AAR), вересень 2015) передбачено певні вимоги до вибору місця здійснення розбору проведеного заходу та його обладнання. Головною метою є максимально наблизити відтворювану обстановку до реальної, стимулювати пам'ять учасників подій та відтворити (згадати) і систематизувати усі необхідні подробиці. При цьому, важливими є зручність спостереження за територією бою (навчання), чисельність групи, з якою проводять розбір, зручність розташування людей та обладнання, а також можливість підключення до ліній енергоживлення, зв'язку тощо. Один із рекомендованих варіантів організації проведення розбору наведено на рис. 5.

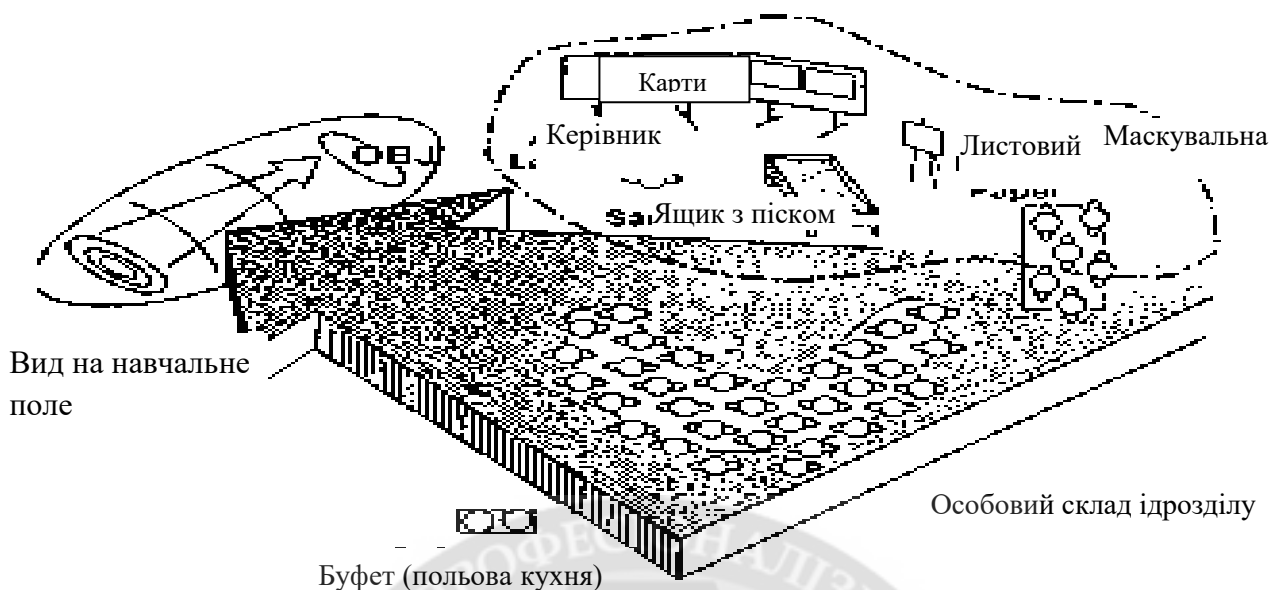

Рис. 5. Схема організації проведення розбору заходу на місцевості (варіант)

Наступний важливий аспект – підбір навчально-методичного обладнання, оскільки воно безпосередньо підтримує обговорення та покращує навчання. Так, циркуляр з БП ТС 25-20 вимагає наявності в підрозділі у обов'язковому порядку комплекту такого обладнання: класної дошки, макету місцевості та крупно масштабних карт. Разом з цим, для максимальної візуалізації питань, що вивчаються, рекомендується якнайширше використовувати будь-які підручні (імпровізовані) засоби – каміння, гілки, гільзи, бляшанки, елементи спорядження тощо.

Для ефективного вибору навчально-методичного обладнання, керівнику заняття слід відповісти на такі питання:

- які ключові навчальні питання потребують розбору і які конкретні засоби мені допоможуть це зробити;
- чи допоможе той чи інший засіб проілюструвати одне або декілька ключових навчальних питань;
- чи можу я використати реальну місцевість та/або озброєння і техніку;
- чи має навчальний засіб обмеження у застосуванні або особливі вимоги, наприклад, необхідність додаткового енергоживлення;
- чи зможуть учасники заняття усе почути і побачити;
- чи взагалі предмет вартий дискусії?

Перелік рекомендованих основних груп навчально-методичних засобів та їх призначення наведено у табл. 1.

Рекомендовані ТС 25-20 основні групи навчально-методичних засобів загального призначення (варіант)

Найменування засобу	Призначення
Ноутбук, диктофон	Записування радіопереговорів, оперативних (бойових) наказів тощо
Відеокамера, ноутбук	Записування (фільмування) основних подій для їх перегляду
Класна дошка із сухим стиранням	Використовується як портативна класна дошка для наочного відображення навчального матеріалу
Листовий папір	Ведення конспектів, ескізів, опис навчальних питань, протоколювання, інші деталі
Карта	Розбір (обговорення) подій; бажано, щоб масштаб був крупніше за 1:50000
Макет місцевості	Розбір (обговорення) подій із більшим ступенем деталізації, ніж на карті.
Моделі техніки	Імітація розташування особового складу і техніки на макеті місцевості

Висновки:

1. Важливою особливістю бойової підготовки у СВ США є взаємопов'язаність та взаємне доповнення процесів підготовки військ (сил) із процесами їх застосування.

2. Головною метою БП є досягнення здатності максимально успішно виконати поставлені завдання через постійне удосконалення як індивідуальної (окремий фахівець), так і групової (підрозділ, частина тощо) кваліфікації (підготовки). Тому БП не є обмеженим у часі та просторі процесом (комплексом заходів), а неперервно триває протягом усього терміну служби військовослужбовця та/або функціонування підрозділу, частини тощо.

3. Вміле поєднання використання друкованих і електронних документів разом із проведенням таких заходів: а) оперативним розбором та аналізом проведених заходів; б) залученням до цього процесу військовослужбовців усіх категорій та штабів усіх рівнів; в) чіткою класифікацією можливих проблем і виділенням типових груп проблемних питань; г) суворою градацією користувачів на відповідні категорії; д) використанням графіки і фільмів та проведенням аналогій під час викладення навчального матеріалу, – дозволяє оперативно, максимально ефективно (зрозуміло) та максимально повно довести до особового складу саме той матеріал, який їм необхідний для дій у конкретній ситуації (групі ситуацій).

4. Крім переліченого вище, всебічне збирання, узагальнення та ефективно впровадження досвіду досягається завдяки такому: а) кожна посадова особа, уповноважена проводити розбір проведених заходів, обов'язково має мінімально необхідний комплект відповідного обладнання; б) проведення розбору негайно на місці заходу із залученням усіх учасників, тобто, у тій самій ситуації; г) особлива увага наділяється відбору та навчання посередників і спостерігачів, чіткій регламентації їхніх обов'язків під час проведення заходів бойової підготовки чи застосування військ (сил).

Тому, створення у ЗС України аналогічної системи накопичення, вивчення та розповсюдження набутого досвіду дозволить суттєво знизити невиправдані матеріальні (боєприпаси, моторесурс, електроенергія, ПММ тощо), фінансові та морально-психологічні витрати на заходах БП. Одночасно, така система, за висновками керівництва та фахівців СВ

США, дозволяє суттєво знизити рівень небойових утрат серед особового складу (травми, опромінення, отруєння тощо). Інший важливий результат – якісне покращення науково-інформаційного забезпечення заходів оперативної і бойової підготовки та наукових досліджень завдяки оперативному наданню у розпорядження командування, інструкторів, викладачів та науковців адекватної повної, точної та своєчасної інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Lt.Gen.Edward M. Flanagan Jr., USA (Ret) A Combat History of American Airborne Forces. Ballantine Books, New York, 2003.
2. <http://masterok.livejournal.com/711550.html>
3. Williamson Murray and Richard H. Sinnreich, eds., The Past as Prologue (New York: Cambridge University Press, 2006)
4. Michael D. Krause and R. Cody Phillips, eds., Historical Perspectives of the Operational Art (Washington, DC: United States Army, Center of Military History, 2005)
5. Beatrice Heuser, The Evolution of Strategy: Thinking from Antiquity to the Present (Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2010)

Рецензент: д.т.н., с.н.с., Сова О.Я., начальник кафедри “Бойового застосування автоматизованих систем управління військами” Військового інституту телекомунікацій та інформатизації

Панченко С.М., Мазниченко Ю.А., Бондаренко Т.В., Бондаренко О.Е.
ОРГАНИЗАЦИЯ СБОРА ИНФОРМАЦИИ И ОБОБЩЕНИЯ НАКОПЛЕННОГО БОЕВОГО ОПЫТА В СУХОПУТНЫХ ВОЙСКАХ АРМИИ США

В статье изложены подходы, которые применяются в армии США, к обобщению опыта мероприятий боевой подготовки и / или боевого применения войск. Результаты анализа применения воинских частей и подразделений Вооруженных Сил Украины в международных командно-штабных учениях, миротворческих операциях, в частности в Ираке, в антитеррористической операции на востоке Украины еще раз подчеркнул жизненную необходимость и актуальность сбора информации и обобщение опыта мероприятий боевой подготовки и / или боевого применения войск. В настоящее время в ВС Украины не существует специальных подразделений (специалистов специальной службы), которые собирали данные о проведении боевых действий от взвода до бригады включительно, анализировали действия должностных лиц подразделений, недостатки и правильные решения в различных ситуациях, прodelывали другие возможные варианты результатов этого боевого столкновения в зависимости от тех или иных условий или решений командиров.

На основе этого должны быть отработаны практические рекомендации по действиям подразделений в аналогичной ситуации на похожей местности. Эти рекомендации должны доводиться до всех подразделений и отрабатываться на занятиях по боевой подготовке. Только при таких условиях бесценный опыт ведения боевых действий каждым подразделением, нередко полученный с необратимыми человеческими потерями, а не будет потерян и при умелом использовании командирами сохранит жизнь подчиненных.

Ключевые слова: боевая подготовка, антитеррористическая операция, командно - штабные учения.

Panchenko S. M., Maznichenko Y. A., Bondarenko T. V., Bondarenko O. E.
ORGANIZATION OF INFORMATION-GATHERING AND GENERALIZATION OF THE
ACCUMULATED COMBAT EXPERIENCE OF THE ARMY U.S. ARMY

The article presents the approaches used in the US Army, to summarize the experience of combat training and / or use of combat troops. The results of the analysis of the use of military units of the Armed Forces of Ukraine in international command post exercises, peacekeeping operations, including in Iraq, counter-terrorist operation in eastern Ukraine reiterated the vital importance and urgency of information gathering and summarizing the experience of combat training and / or combat use troops. Currently, the Armed Forces of Ukraine there are no special units (specialists special service), which would collect data about the fighting from platoon to brigade inclusive, analyzed the actions of officials divisions, weaknesses and correct decisions in different situations, prorblyaly other possible results of this combat collision depending on certain conditions or decisions of commanders.

Based on this need to be worked out practical recommendations for action units in the same situation on similar terrain. These recommendations should be brought to all departments and practiced in the classroom for combat training. Only under such conditions invaluable experience of fighting each unit often received with unrecoverable loss of life will not be lost, and with the skillful use of commanders save lives subordinates.

Keywords: training, anti-terrorist operation, command - post exercise.

